

Yrkesinntekter viktigere enn lån og stipend

Stipend og lån fra Lånekassen utgjør en stadig mindre andel av norske studenters økonomi. I 2008 utgjorde dette kun 41 prosent av deres inntekt etter skatt. Yrkesinntektene har dermed blitt viktigere. Kun 6 prosent av dagens studenter er helt uten yrkesinntekter, mens mange har betydelige yrkesinntekter ved siden av studiene. En konsekvens av dette er at studentene i dag betaler like mye i skatt som de mottar i stipend. Det er studentene ved BI som jobber mest ved siden av studiene, mens studentene ved NTNU jobber minst.

I 2008 hadde norske universitets- og høyskolestudenter under 30 år en medianinntekt etter skatt på 153 000 kroner, inklusive studielån. Sammenlignet med befolkningen generelt har studentenes inntekter hatt en beskjeden utvikling de siste årene. Fra 2002 til 2008 økte medianinntektene til denne gruppen med kun 4 prosent i faste priser. Dette var klart lavere enn reallønnsveksten i samme periode (16 prosent) eller realveksten i medianinntektene i husholdningene (23 prosent).

Når studentene tross alt har hatt en positiv inntektsutvikling i perioden, skyldes dette først og fremst at inntektene fra lønnet arbeid har blitt viktigere, og at dette har kompensert for redusert realverdi av lån og stipend fra Lånekassen i samme periode.

Mindre i lån og stipend ...

Den samlede støtten som en student kunne motta fra Lånekassen økte betydelig i løpet av 2003, som del av kvalitetsreformen i høyere utdanning (se tekstboks). Omregnet til 2008-kroner økte summen av stipend og lån med nærmere 10 000 kroner fra 2002 til 2003 (se figur 1). I tillegg økte stipendandelen fra vel 30 prosent av den samlede studiestøtten, til 40 prosent. I de påfølgende årene etter 2003 gikk imidlertid realverdien av studiestøtten gradvis nedover, slik at den i 2008 lå om lag 5 prosent under nivået den hadde i 2003.

Nedgangen i verdien av studiestøtten var trolig en medvirkende årsak til at studentenes samlede inntektsnivå (inklusive studielån) også falt noe i de første årene etter at reformen ble innført. Men også yrkesinntektene gikk ned

Om kvalitetsreformen

Kvalitetsreformen er en omfattende reform av høyere utdanning i Norge. Den ble iverksatt ved samtlige høyere utdanningsinstitusjoner i Norge ved studiestart høsten 2003.

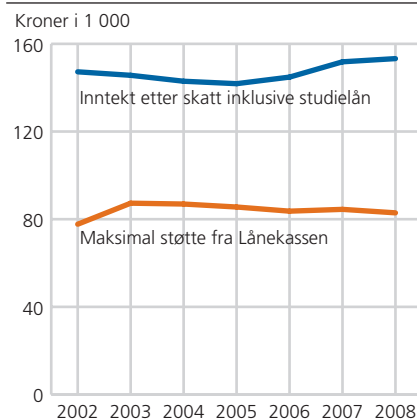
Sentralt i reformen står ny gradsstruktur, tettere oppfølging av studentene, nye eksamens- og evalueringsformer, ny studiestøttordning og økt internasjonalisering. Målene for Kvalitetsreformen kan oppsummeres i tre punkter: kvaliteten på utdanning og forskning skal bli bedre, intensiteten på utdanningen skal økes, og internasjonaliseringen skal økes.

Et av delmålene ved reformen var at den økte støtten fra Lånekassen skulle gjøre det mulig for studentene å studere på heltid.

Kilde: http://www.regjeringen.no/nb/dep/kd/tema/hoyere_utdanning/kvalitetsreformen.html?id=1416

Jon Epland og
Mona F. Gladhaug

Figur 1. Utvikling i medianinntekt etter skatt inklusive studielån for studenter under 30 år, og maksimal støtte fra Lånekassen. 2002-2008. 2008-kroner

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå og Statens lånekasse for utdanning.

Jon Epland er statsviter og seniorrådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for inntekts- og lønnsstatistikk. (jon.epland@ssb.no)

Mona Furustad Gladhaug er ressursøkonom og rådgiver i Statistisk sentralbyrå, Seksjon for inntekts- og lønnsstatistikk. (mona.gladhaug@ssb.no)

i samme periode. Dette kan skyldes at den økte støtten fra lånekassen i 2003 gjorde at færre hadde behov for å jobbe ved siden av studiene. Men trolig spiller også situasjonen på arbeidsmarkedet inn. Første halvdel av 2000-tallet var preget av relativt høy arbeidsledighet, særlig for de unge. Dette kan ha gjort det vanskelig for studentene å skaffe seg relevant inntektsgivende arbeid ved siden av studiene.

Arbeidsmarkedet endret seg imidlertid betydelig i årene etter 2006, og studentene opplevde de neste årene en klar økning i inntektene som i sin helhet skyldtes økte yrkesinntekter.

... mer i yrkesinntekter

Den viktigste inntektskilden for universitets- og høyskolestudenter er yrkesinntekt, det vil si lønnsinntekter eller inntekter fra næringsvirksomhet. I 2008 utgjorde yrkesinntektene 57 prosent av studentens samlede inntekt før skatt (inklusive studielån). Den samlede støtten fra Lånekassen utgjorde på sin side 36 prosent av studentenes samlede inntekt, mens 6 prosent var andre inntekter. «Andre inntekter» vil blant annet være kapitalinntekter, for eksempel renteinntekter og avkastning på aksjer, og ulike offentlige stønader som for eksempel barnetrygd for de av studentene som har barn.

Studentenes gjennomsnittsinntekter fra yrkesaktivitet gikk ned mellom 2002 og 2005, mens støtten fra Lånekassen ble viktigere (se tabell 1). Dette er i tråd med andre undersøkelser som også konkluderer med at studentene jobbet noe mindre ved siden av studiene i årene straks etter studiereformen i 2003. Dette kommer fram i blant annet Grindland og Mastekaasa (2009) som studerte utviklingen fram til 2005.

Fra og med 2006 økte imidlertid yrkesinntektene på nytt som andel av samlet inntekt, mens de andre inntektene ble mindre viktige. Tabell 1 viser videre at studentens inntekts sammensetning i 2008 ikke skiller seg nevneverdig fra slik den var i 2002, det vil si året før endringen av studiefinansieringen.

Når yrkesinntektene har økt som andel av den samlede inntekten de siste årene, skyldes dette både at studentene får bedre betalt for den jobben de gjør, på grunn av at lønningene har økt mye mer enn støtten fra Lånekassen, men også det at flere jobber mer. Inntektsstatistikken mangler riktignok opplysninger om arbeidstid, men størrelsen på yrkesinntekten er likevel et godt mål på hvor mye den enkelte student jobber. En yrkesinntekt større enn grunnbeløpet i Folketrygden (G) kan for eksempel være en god indikator på at studentene jobber mer enn kun i de to sommerferiemånedene. I 2008 tilsvarte G et beløp på 69 100 kroner.

Lønnsstatistikken viser at median månedslønn for alle heltidsansatte var 31 800 kroner

i 2008 (lønnsstatistikk, alle ansatte, Statistisk sentralbyrå). Det er lite trolig at studenter med sommerjobb oppnår en høyere lønn i løpet av to måneder enn det et tverrsnitt av norske arbeidstakere gjør i samme periode (63 600 kroner), ikke minst på bakgrunn av at mange studenter utfører ufaglærte jobber. Med andre ord, hvis en student har en yrkesinntekt på minst 1G, er sannsynligheten stor for at studenten også utfører inntektsgivende arbeid som strekker seg utover sommerferien.

En annen fordel med å benytte G som en indikator på yrkesaktivitet, er at oppjusteringen av G de siste årene har fulgt lønnsutviklingen i samfunnet (NOU 2010:4).

Like mange jobber nå som før studiereformen

Andelen studenter med yrkesinntekt over 1G falt fra om lag 57 prosent i 2002 til 49 prosent i 2005 (se figur 2). Deretter økte andelen igjen for hvert år, og var i 2008 oppe på 54 prosent. Dette betyr at vel 80 000 studenter under 30 år hadde yrkesinntekter på minst 69 000 kroner i 2008. Blant disse var det 34 000 studenter med yrkesinntekter høyere enn 2G, det vil si en årsinntekt på over 138 000 kroner.

På grunn av at så mange har inntektsgivende arbeid ved siden av studiene, bidrar studentene også direkte til den norske økonomien. I 2008 hadde studenter under 30 år yrkesinntekter som i sum beløp seg til 15,4 milliarder kroner. Dette fører igjen til at studentene bidrar med betydelige skatteinntekter. I 2008 fikk studentene ulignet 2,9 milliarder kroner i skatt. Dette betyr at for alle studenter under 30 år tilsvarte utlignet skatt om lag et like stort beløp som samme studentgruppe mottok i stipend fra lånekassen (3 milliarder kroner i 2008).

Nå er det riktignok ikke slik at hver enkelt student mottar tilsvarende beløp i stipend som hun eller han betaler i skatt. Som tabell 2 viser, er det for eksempel en relativt stor gruppe av universitets- og høgskolestudentene under 30 år som ikke mottar stipend fra Lånekassen. I 2008 var dette tilfelle for 22 prosent av studentene. Grunnen til at de ikke mottok stipend, kan nettopp være at de jobbet mye.

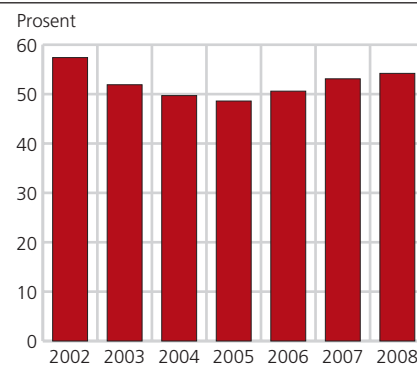
Det er et tak på hvor mye inntekt en kan ha før en ikke har rett på stipend fra Lånekassen. Studentene som ikke mottar stipend, bidrar imidlertid med halvparten av skatteinntektene (1,5 milliarder). Men også studenter som mottar stipend, er gode skattytere. For de studentene som mottok tilnærmet fullt stipend fra Lånekassen (over 30 000 kroner), kom for eksempel nesten hver sjettede stipendkrone tilbake til det offentlige i form av skatt på inntekt og formue.

Tabell 1. Inntektssammensetning for studenter under 30 år. 2002-2008. Gjennomsnitt i 2008-kroner og prosent av samlet inntekt (inklusive studielån)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
<i>Gjennomsnitt i 2008-kroner</i>							
Samlet inntekt inklusive studielån	180 100	174 500	174 700	174 600	168 100	177 500	181 200
Yrkesinntekt	100 600	91 000	88 900	86 600	90 300	99 100	103 900
Stipend og studielån	62 200	67 600	67 900	67 300	67 500	67 000	65 700
Andre inntekter	17 200	16 000	17 900	20 700	10 300	11 500	11 600
<i>Prosent av samlet inntekt (inklusive studielån)</i>							
Samlet inntekt inklusive studielån	100	100	100	100	100	100	100
Yrkesinntekt	56	52	51	50	54	56	57
Stipend og studielån	35	39	39	39	40	38	36
Andre inntekter	10	9	10	12	6	6	6
Antall studenter	149 944	147 919	147 704	147 605	146 075	144 839	147 932

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Figur 2. Andel studenter under 30 år med yrkesinntekter større enn Folketrygdens grunnbeløp (G). 2002-2008. Prosent

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2. Utlignet skatt og mottatt stipend for studenter under 30 år, etter størrelsen på mottatt stipend. 2008. Antall, kroner og prosent

	Studenter		Millioner kroner	
	Prosent	Antall	Stipend	Skatt
Alle	100	147 932	3 024	2 870
0	22,4	33 088	0	1 464
1-9 999	6,7	9 970	51	239
10 000-19 999	23,6	34 943	559	577
20 000-29 999	10,8	15 978	412	148
30 000-	36,5	53 953	1 998	316

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Jenter jobber mer enn gutter

For alle studenter under 30 år er det mer vanlig at kvinner har yrkesinntekter over 1G, enn at menn har det. Dette gjelder imidlertid først og fremst blant de yngste studentene. Forskjellen mellom kjønnene avtar med alderen. Blant studentene i slutten av 20-årene er det mer vanlig at menn jobber ved siden av studiene, enn kvinner i samme aldersgruppe.

For studenter som er 25 år eller yngre, er det mer vanlig at jenter enn gutter i samme aldersgruppe kombinerer studier med yrkesaktivitet (se tabell 3). Det er størst forskjell blant de aller yngste studentene. Nesten annenhver jente (48 prosent) under 22 år hadde i 2008 en yrkesinntekt tilsvarende minst 1G, mens det for guttene kun var 37 prosent med tilsvarende høye yrkesinntekter.

Der det blant unge studenter er flest jenter i arbeid ved siden av studiene, er det blant de eldre studentene guttene som jobber mest. For studenter som er 28 og 29 år, hadde 72 prosent av mennene yrkesinntekt tilsvarende minst 1G, mens dette var tilfelle for 69 prosent av kvinnene.

Jobb mer vanlig på lavere nivå

Det er langt mer vanlig at de som er i gang med en universitets- og høyskoleutdanning på lavere nivå kombinerer studier med yrkesaktivitet, enn de som er i gang med studier på høyere nivå (mer enn fire års utdanning). Mens 57

Inntektsbegrepet

Inntekt etter skatt omfatter summen av yrkesinntekter (lønn og næringsinntekter), kapitalinntekter (renter og avkastning på verdipapir) og overføringer (pensjoner og stønader fra det offentlige), fratrukket utlignet skatt og negative overføringer (pensjonspremier og pliktig barnebidrag).

I tillegg har vi i denne artikkelen valgt å inkludere mottatt studielån i inntekt etter skatt. Lån skal imidlertid aldri defineres som inntekt (se for eksempel Expert Group on Household Income Statistics 2001). For studentene er likevel studielånet en såpass viktig kilde til livsopphold at det vil gi et feilaktig bilde av studentenes økonomi å utelate det.

Det er de individuelle inntektene til hver enkelt student som blir belyst. Det er med andre ord ikke tatt hensyn til inntektene til eventuelle andre medlemmer som inngår studentenes husholdning.

For å se på inntektene til den «typiske» student benytter vi primært medianen og ikke gjennomsnittet, siden noen få studenter med svært høye inntekter kan påvirke gjennomsnittet for hele gruppen. Dette er særlig tilfelle når vi ser på undergrupper av studenter. Tall for gjennomsnittsinntekter er likevel vist i artikkelen på ssb.no, tabell 4.

Om datagrunnlaget

Opplysninger om studentene er hentet ved å kople mot Statistisk sentralbyrås utdanningsstatistikk. Studenter er definert som personer som er i gang med utdanning på nivå 6 og 7, det vil si universitets- og høyskoleutdanning på lavere nivå (fire år eller mindre) – og høyere nivå (mer enn fire års utdanning). Utdanningsopplysningene er knyttet til situasjonen i oktober i inntektsåret, og omfatter alle studenter som er registrert ved studiestedet, og som har betalt semesteravgift. Vi har ikke opplysninger som gjør det mulig å skille ut dem som kun betaler semesteravgift, men uten å studere.

Opplysninger om studentenes inntekter bygger på inntektsstatistikken som er en heldekkende statistikk som omfatter alle personer i privathusholdninger i landet ved utgangen av året. Inntektsopplysninger er innhentet fra ulike administrative kilder, som selvangivelsen, likningsregisteret, Statens lånekasse for utdanning, lønns- og trekkoppgaveregisteret, NAV og Husbanken.

Selv om statistikken omfatter de fleste kontante inntektene som befolkningen mottar i løpet av året, vil det for studentenes del også være andre kilder til livsopphold som ikke dekkes av inntektsstatistikken. Dette gjelder først og fremst økonomisk støtte i form av overføringer fra foreldre. Tidligere undersøkelser av studentenes økonomi (Løwe 2007) har vist at om lag hver fjerde studenthusholdning mottok økonomisk bidrag fra nær familie i 2005, og at bidraget kan være så høyt som 20 000 kroner i gjennomsnitt per år.

Det er først og fremst de yngste studentene som mottar støtte fra familien. Studenter med høyt utdannede foreldre mottar oftere slik støtte enn studenter som har foreldre med lav utdanning. Dette betyr igjen at de beløpene over inntekt etter skatt som presenteres i denne artikkelen, i noen grad vil undervurdere de reelle inntektene til noen av studentene.

Vi har valgt å se på studenter som er yngre enn 30 år. Mange av de eldre studentene vil ha en enda sterkere yrkestilknytning enn de under 30 år, siden mange i denne aldersgruppen mottar lønn samtidig med at de er under utdanning (for eksempel doktorgradsstipendiater som underviser).

prosent av studentene på lavere nivå hadde yrkesinntekter større enn 1G i 2008, var dette tilfelle for 46 prosent av de med pågående utdanning på høyere nivå. For begge gruppene av studenter er det mer vanlig at kvinner jobber ved siden av studiene, enn at menn gjør det.

Som det går fram av tabell 3, er det noe mindre vanlig for studenter som er innvandrere eller som har foreldre som er innvandrere, enn blant andre studenter, å ha yrkesinntekter ved siden av studiene. Dette er særlig tilfelle blant kvinnelige studenter. Mens 51 prosent av kvinnelige studenter med innvandrerbakgrunn hadde yrkesinntekter større enn 1G i 2008, var dette tilfelle for 56 prosent av de kvinnelige studentene uten innvandrerbakgrunn. En av forklaringene på denne forskjellen er at kvinnelige studenter som er innvandrere eller har foreldre som er innvandrere, i større grad enn andre studenter fremdeles bor hjemme hos familien.

Ser vi på alle studenter under ett, bor de fleste alene, men nær en tredjedel av studentene under 30 år er enten gifte eller samboere, med eller uten barn, eller tilhører andre husholdningstyper. Det er videre en tendens til at de studentene som er gifte eller samboere, jobber mer ved siden av studiene, enn andre studenter. Særlig gjelder dette for mannlige studenter. Blant unge studentfedre, det vil si de som tilhører husholdningstypen par med barn, der

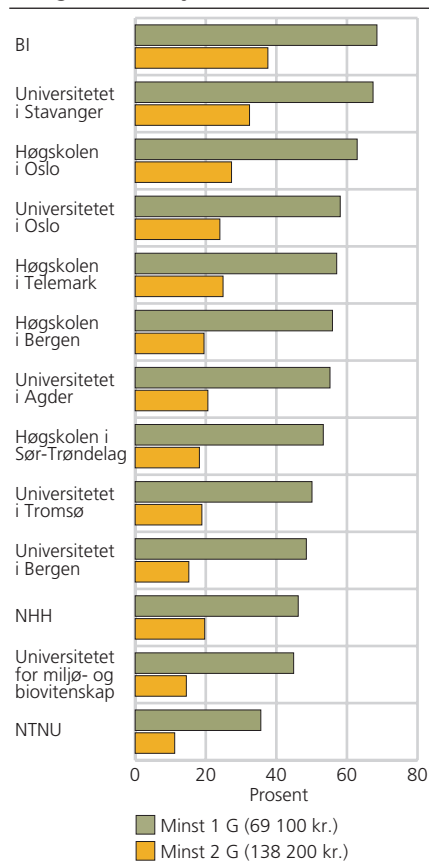

Tabell 3. Andel studenter under 30 år med minst 1G i yrkesinntekt (G = 69 100 kroner), etter ulike bakgrunnskjennermerker. 2008. Prosent

	Kvinner	Menn	Alle	Antall studenter
Alle	55,6	52,2	54,2	147 932
Utdanningsnivå				
Lavere nivå	58,2	55,2	57,0	110 223
Høyere nivå	46,8	44,9	45,9	37 709
Alder				
-21 år	47,9	37,4	44,1	49 830
22-23 år	54,2	50,5	52,6	39 006
24-25 år	60,4	58,1	59,4	28 679
26-27 år	65,9	66,5	66,1	18 189
28-29 år	69,1	72,0	70,3	12 228
Stipend og lån				
0	73,5	68,4	71,2	20 222
1-79 999	64,9	57,8	62,1	49 975
80 000-	45,1	44,0	44,7	77 735
Innvandrer				
Innvandrer	51,4	49,0	50,4	10 984
Norskfødt med innvandrerforeldre	50,9	52,2	51,5	3 172
Andre	56,0	52,4	54,6	133 776
Husholdningstype				
Aleneboende	51,9	48,6	50,4	101 538
Gift/samboende	71,2	73,2	71,9	20 294
Gift/samboende med barn, yngste barn 0-6 år	56,3	77,1	61,8	7 092
Andre husholdningstyper	55,0	49,4	52,5	19 008

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

Figur 3. Andel studenter under 30 år ved ulike utdanningsinstitusjoner med minst 1G og minst 2G i yrkesinntekt. 2008

Kilde: Inntektsstatistikk for husholdninger, Statistisk sentralbyrå.

yngste barn er under 7 år, hadde så mange som 77 prosent yrkesinntekter over 1G i 2008.

Blant de kvinnelige studentene er det de som er samboere, men uten å ha barn, som jobber mest. Blant disse studentene har mer enn sju av ti yrkesinntekter ved siden av studiene som overstiger 1G.

Flest BI-studenter med høye yrkesinntekter ...

Det er betydelige variasjoner i studentenes yrkesinntekter etter hvor den enkelte studerer. Det er ingen som jobber mer ved siden av studiene, eller som har flere med høye yrkesinntekter, enn studentene ved Handelshøyskolen BI. I 2008 hadde sju av ti studenter ved BI en yrkesinntekt større en 1G, og nær fire av ti (38 prosent) hadde yrkesinntekter over 2G (se figur 3). En konsekvens av dette var at medianinntekten etter skatt (inklusive studielån) for BI-studenter lå om lag 50 000 kroner over inntektsnivået til studenter flest i samme aldersgruppe (203 000 kroner).

En mulig forklaring på det høye inntektsnivået til BI-studentene kan være at for mange studenter skal inntektene også dekke skolepenger. Til tross for at studentene ved BI har rett på utvidet lån fra Lånekassen, utgjør lån og stipend kun 37 prosent av BI-studentenes samlede inntekt etter skatt.

Også studenter ved andre studiesteder har relativt høye yrkesinntekter. Blant studentene ved Universitetet i Stavanger er det for eksempel nesten like mange med yrkesinntekter over 1G som blant BI-studentene (67 prosent). Det er også blant Stavanger-studentene at studiestøtten betyr minst for den enkelte students økonomi. I 2008 utgjorde støtten fra Lånekassen kun 31 prosent av inntekt etter skatt (inklusive studielån) til disse studentene.

Oslo-studentene, både de ved universitet og høyskoler, er også kjennetegnet av at en høy andel har yrkesinntekter som overskrider 1G, og ved at støtten fra Lånekassen utgjør en relativt lav andel av inntekten. Om lag 60 prosent av Oslo-studentene har yrkesinntekter over 1G, og den samlede støtten fra Lånekassen utgjør i gjennomsnitt 37 prosent av deres inntekt etter skatt.

... og færrest blant studentene ved NTNU

Det å jobbe ved siden av studiene er klart mindre vanlig blant studentene ved NTNU. Blant disse studentene var det bare 36 prosent som i 2008 hadde yrkesinntekter større enn 1G, og kun 11 prosent hadde yrkesinntekter større enn 2G. Inntektsnivået blant NTNU-studentene ligger også klart lavere enn for studenter flest. I 2008 var medianinntekten etter skatt (inklusive studielån) for disse studentene på 133 000 kroner, det vil si 20 000 kroner lavere enn det generelle inntektsnivået til studenter under 30 år.

Når yrkesinntekten er lav, øker den relative betydningen av støtten fra Lånekassen. Men selv blant studentene ved NTNU, som er den gruppen av studenter der stipend og lån betyr mest inntektsmessig, utgjør den samlede studiestøtten mindre enn halvparten av deres inntekt etter skatt. Blant andre studenter der relativt få jobber ved siden av studiene, finner vi for eksempel studenter ved Universitetet for miljø- og biovitenskap, Norges Handelshøyskole (NHH) og Universitetet i Bergen.

Foto: Mentz Indergaard/NTNU Info.

Uten studentene stopper Norge – i hvert fall om sommeren

I Sverige planlegges det nå å innføre et tredje undervisningssemester for universitets- og høyskolestudentene i sommermånedene, blant annet med det formål å øke gjennomstrømmingen i høyere utdanning (Dagens Nyheter 2010). Også i Norge har noen politikere tatt til orde for at det samme bør skje hos oss (Aftenposten 2010), selv om det er usikkert om deltidsarbeid i særlig grad fører til at studentene faller fra underveis (Hovdhaugen og Aamot 2006). Med den betydelige innsatsen som norske studenter i dag utfører i arbeidslivet, er det likevel ikke uproblematisk om en slik ordning blir innført «over natta».

Av alle de vel 220 000 studentene med igangværende utdanning på universitets- og høyskolenivå i 2008, uansett alder, var nærmere 93 prosent registrert med yrkesinntekter på sine selvangivelser. Dette betyr at det vil bli et betydelig antall jobber – først og fremst som ferievikarer – som må erstattes, dersom mange av disse studentene heller velger å studere i ferien framfor å jobbe. Det er trolig lettere å innføre en slik endring i Sverige, der ungdomsledigheten for tiden er svært høy.

Referanser

- Aftenposten (2010): <http://www.aftenposten.no/nyheter/iriks/article3742638.ece>
- Dagens nyheter (2010): <http://www.dn.se/nyheter/sverige/tre-terminer-ska-korta-studietiden-1.1141238>
- Expert Group on Household Income Statistics (2001): Final Report and Recommendations, Ottawa.
- Grindland, Mina. V. og Arne Mastekaasa (2009): Studenters arbeid utenom studiene: Kvalitetsreform uten effekt? Søkelys på arbeidslivet 2/2009, Institutt for Samfunnsforskning.
- Hovdhaugen, E. og P.O. Aamot (2006): Studiefrafall og studiestabilitet. Evaluering av Kvalitetsreformen. Delrapport 3, Norges forskningsråd.
- Løwe, Torkil (2007): Levekårsundersøkelsen for studenter 2005: Barn av høyt utdannede får mest støtte, *Samfunnsspeilet* 1/2007, Statistisk sentralbyrå.
- NOU (2010:4) Grunnlaget for inntektsoppgjørene 2010. Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene, Arbeidsdepartementet.